

Süveyş Limanı

zünden 1875'te İngiltere'ye satıldı. Kanal açıldıktan sonra işletmesinde ortaya çıkan bazı aksaklıkların giderilmesi yanında geçiş ücretlerinin belirlenmesi ve kanalı kullanan ülkeler arasında doğan anlaşmazlıkların aşılması gibi konularda İstanbul hükümetinin ağırlığı daima ön planda oldu. Savaş zamanlarında kanalın açık tutulması, geçişlere izin verilmesi (29 Ekim 1888, İstanbul Konvansiyonu) ve diğer konularda ortaya çıkan problemler hükümler devlet sıfatıyla Bâbîâli vasıtasıyla çözüldü. Osmanlı hükümlerinin ardından 1914'te İngiliz manda dönemi başladığı için Mısır'ın diğer yerleri gibi kanal bölgesi de İngilizler'in asker sevkîyatında önemli rol üstlendi. 10 Ekim 1954'te varılan Anglo-Egyptian Antlaşması'nı takiben İngiltere bölgeyi yirmi ay içinde silâhtan arındırdı. Amerika Birleşik Devletleri, Nil üzerindeki Asvan Barajı'na kredi vermeyeceğini açıklayınca 26 Temmuz 1956'da Mısır hükümeti kanalı millileştirdi. 24 Nisan 1957'de Mısır, İstanbul sözleşmesine uyararak kanalı savaş gemilerinin geçişine açık tutacağını bildirdi. Aynı şekilde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1951 ve 1956 tarihli kararlarıyla kanalın bütün devletler için açık olacağı kesinleşti. İsrail de hem bu kararlar hem de Mart 1979'da Washington'da imzalanan antlaşma ile kanaldan geçiş hakkına sahip oldu.

Süveyş Kanalı bölgede gelişen askerî hareketlerden çok etkilendi ve özellikle İsrail-Mısır savaşlarında (1967, 1973) büyük hasar gördü. Süveyş şehri de 1967-1975 yılları arasında kanal kapandığında âdeta ölü bir şehre dönüştü; ancak kanal tekrar açıldığında ve 2000'li yılların başında çevresindeki inşaatlar tamamlandığında nüfusu artarak 2006'da 510.935'e ulaştı. Bölgede petrol rafinerilerinin kurulup boru hatlarıyla Kahire'ye bağlanması buraya demir ve alüminyum ağır sanayi tesislerinin girmesine yol açtı; bu ise beraberinde çarpık yapılaşma getirdi.

BİBLİYOGRAFYA :

- BA, MD, VII/721, 13 Receb 975/13 Ocak 1568; BA, HAT, nr. 130/5404 ve A eski; nr. 593/29055, T. 1235/1820; nr. 613/30104, T. 1227/1812; nr. 656/32064, T. 1232/1817; BA, YEE, nr. 88/15; BA, A. DVN.NMH, nr. 21/4; nr. 32/3; BA, HR.TO, nr. 457/41; nr. 512/14; BA, I.DH, nr. 45482; BA, I.HR, nr. 14910; nr. 15357; TSMA, E. 6472, Tarih 918/1512; E. 8337, Tarih 923/1517, E. 4404; Peçuylu İbrâhim, *Târih*, I, 219; Cevdet, *Tezâkir*, I, 39-41; II, 80-91; İbnülemin, *Son Sadrazamlar*, I, 204-212; Abdurrahman er-Râfî, *‘Aşru İsmâ‘îl*, Kahire 1368/1948, I, 13, 26-28, 49-53, 58-64; Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1956, VII, 44-50, 262; B. Boutros-Ghali, *Le canal de Suez: 1854-1957*, Alexandria 1958; D. A. Farnie, *East and West of Suez: The Suez Canal in History 1854-1956*, Oxford 1969; Salih Özbaran, "Expansion in the Southern Seas", *Suleymân the Second and his Time* (ed. Halil Inalcık - Cemal Kafadar), İstanbul 1993, s. 215-217; Seyyid Muhammed es-Seyyid, *Mısır fi'l-‘aşri'l-‘Osmanî fi'l-karni's-sâdis ‘aşer*, Kahire 1418/1997, s. 243, 245, 337-339; a.mlf., "Mısır", *DA*, XXIX, 565-566; Fevzi Kurtoğlu, "XVI. Asırda Hind Okyanusunda Türkler ve Portekizliler", *TTK Bildiriler*, II (1943), s. 911-923; Danyal Bediz, "Süveyş Kanalı'nın Önemi", *DTCFD*, IX/3 (1951), s. 329-352; Ali Tanoğlu, "Mısır ve Süveyş Kanalı", *İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, II/3-4, İstanbul 1952-53, s. 17-47; Şehabeddin Tekindağ, "Süveyş'te Türkler ve Selman Reis Arizasi", *BTTD*, II/9 (1968), s. 77-80; Turgut Işıksal, "Arşivlerimizde Osmanlıların Süveyş Tersanesi ve Güney Denizleri Politikasına İlişkin En Eski Belgeler", a.e., sy. 6 (1997), s. 57-63; R. Schulze, "al-Suways", *EP* (İng.), IX, 912-913.

MUSTAFA L. BİLGE

SÜYÜRİ

(السيوري)

Ebû Abdillâh Cemâlüddîn Mikdâd
b. Abdillâh b. Muhammed
b. el-Hüseyn es-Süyürî el-Hillî el-Esedî
(ö. 826/1423)

Şii âlimi.

VIII. (XIV.) yüzyılın ikinci yarısında Hille'ye bağlı Süyür köyünde dünyaya gelmiş olmalıdır. Kaynaklarda daha çok Fâzıl-ı Mikdâd, bazan da Fâzıl-ı Süyürî diye anılır. Baş-

ta gelen hocası Şehîd-i Evvel diye bilinen Muhammed b. Mekki b. Muhammed'dir. Ayrıca Ziyâeddin Abdullah el-A'recî ve Amîdüddin Abdülmuttalib b. Abdülkerim'den ders aldı. Hille ve Necef'te eğitim gördükten sonra Necef'te ileride bir süre kendi adıyla anılacak olan bir medrese yaptırdı. Eskiden en önemli medreselerden biri sayılan ve günümüzde bânisi Selim Han'a nisbet edilerek Selimiyye adıyla bilinen medresede çok sayıda öğrenci yetiştirdi. Bunlar arasında oğlu Abdullah'la birlikte Zeynüddin Ali b. Hasan Alâle, Cemâleddin İbn Fehd Hüseyin b. Alâeddin, Muzaffer b. Fahreddin el-Kummî, Ebû'l-Abbas Ahmed b. Muhammed el-Esedî gibi âlimler bulunmaktadır. Süyürî Necef'te vefat etti ve orada defnedildi.

Şii ilim havzasında daha çok kelâm ve fıkıh alanında yetişen Süyürî o döneme kadar Şii âlimlerinin yazdığı hacimli eserleri okumuştur. Kendine has düşünceler ortaya koyan bir şahsiyet olmaktan ziyade geleneği açıklayıcı, pekiştirici çalışmalar yapan bir âlim olarak dikkat çeker. İmâmiyye Şiası'nın inanç konularını ele aldığı eserinde tevhid, adalet, nübüvvet, imâmet ve meâd prensiplerine vurgu yapan Süyürî imâmın mâsum olması gerektiği yolunda geniş açıklamalar yapmıştır (*İrşâdü'l-‘âlibin*, s. 337-352). Bu arada akıl-vahiy meselesinde daha rasyonel bir tutum sergilemiş, bilgi teorisi ve tabiat felsefesinde Mu'tezile'nin Basra ekolüne yakın görüşler benimseyen İbnü'l-Mutahhar el-Hillî'nin yolunu izlemiştir. İbnü'l-Mutahhar'ın *el-Bâbü'l-hâdî ‘aşer*'ine yazdığı *en-Nâfi' yevme'l-‘aşr* adlı eserinin ilim çevrelerinde büyük ilgi gördüğü bilinmektedir. Süyürî'nin kelâm ilminde şerhe dayanan yönü fıkıh için de geçerlidir. Fıkıhta İmâmiyye Şiası'nın usulî geleneğine tâbi olan müellifin, fakihlerin toplumdaki rolüne önceliği usulî âlimlerine göre daha fazla vurgu yapması dışında herhangi bir özelliği bulunmamaktadır. İmâmın gaybetinde ortaya çıkan problemlerin çözümü, fetva ve kazâ meselelerine bakışı, zekât ve humusun kimler tarafından toplanıp dağıtılacağı, saldırıya dayalı cihadın hükmü gibi konularda hocası Şehîd-i Evvel'in yolunu takip eder (Uyar, s. 98-102). Ancak onun bir şârih olarak fıkıh konularını daha anlaşılır hale getirdiği, bu sebeple fıkıhla ilgili eserlerinin önemli bir değer taşıdığı belirtilmelidir.

Eserleri. 1. *Âdâbü'l-hac* (Âgâ Büzürg-i Tahrânî, I, 17). 2. *el-Ed'iyetü's-selâsün*. Hz. Peygamber ve imamlardan nakledilen otuz duanın derlendiği bir eserdir (a.g.e.,

1, 396). 3. *el-Envârü'l-Celâliyye*. Nasîrüd-dîn-i Tûsî'nin kelâm konularını ele aldığı ve Muhammed Ali el-Cürçânî'nin Arapça'ya tercüme ettiği *el-Fuşûl* adlı Farsça eserinin şerhidir. 4. *el-İ'timâd fî şerhi Vâcibi'l-i'tikâd*. Tevhid, adl, nübüvvet, imâmet, temizlik, zekât, oruç, humus, hac ve cihad bahislerinin kısaca ele alındığı İbnü'l-Mutahhar el-Hillî'ye ait eserin şerhidir (baskı yeri yok, 1315/1897; nşr. Safâeddin el-Basrî, Meşhed 1412). 5. *İrşâdü't-tâlibîn ilâ Nehci'l-müstersîdîn*. Yine İbnü'l-Mutahhar el-Hillî'nin kelâm konularıyla ilgili eserinin şerhi olup son sayfada yer alan kayıttan 792 (1390) yılında tamamlandığı anlaşılmaktadır (taş baskısı, 1303/1885, baskı yeri yok; nşr. Mehdî er-Recâî, Kum 1405). 6. *Kenzü'l-'irfân fî fıkhi'l-Şur'ân*. Kur'an-ı Kerim'den fıkıhla ilgili âyetler yanında imamlardan nakledilen rivayetler çerçevesinde gerçekleştirilen hacimli bir çalışmadır (taş baskısı, Tahran 1304-1305, 1311; Nefef 1963; Tahran 1343 hş.). 7. *el-Levâmi'u'l-ilâhiyye fi'l-mebâhişi'l-kelâmiyye* (Muhammed Ali Tabâtabâî'nin önsözleriyle, Tebriz 1396). 8. *Nazdü'l-Kavâ'idü'l-fıkhiyye*. Şehid-i Evvel'in *el-Kavâ'id ve'l-fevâ'id* adlı kitabı üzerine bir tehzib çalışmasıdır (nşr. Abdülâtîf el-Kuhkemerî, Kum 1403/1993). 9. *en-Nâfi' yevme'l-haşr*. Ebû Ca'fer et-Tûsî'nin ibadet ve dualara dair *Mişbâhu'l-müctehid* adlı eserini İbnü'l-Mutahhar el-Hillî'nin *Minhâcü's-salâh fî muhtaşari'l-Mişbâh* adıyla ihtisar edip usûlü'd-dînle ilgili olarak eklediği on birinci baba yapılan bir şerhtir. Ebû'l-Feth b. Mahdûm el-Hüseynî'nin *Miftâhu'l-bâb* isimli şerhiyle birlikte Mehdî Muhakkık tarafından yayımlanmıştır (Tahran 1365 hş.). Süyûtî'nin şerhini William E. Miller İngilizce'ye çevirmiştir (London 1928). 10. *el-Tenkihü'r-râ'î li-Muhtaşari's-Şerâ'î*. Muhakkık el-Hillî'nin *Şerâ'î'u'l-İslâm* adlı eserinin müellifin kendisi tarafından *en-Nâfi' li-Muhtaşari's-Şerâ'î* adıyla yapılan muhtasarı üzerine yazılmış bir şerhtir (nşr. Abdüllâtîf el-Hüseynî, Kum 1404; diğer eserleri için bk. Tebrîzî, IV, 282-283).

BİBLİYOGRAFYA :

Süyûtî, *İrşâdü't-tâlibîn ilâ Nehci'l-müstersîdîn* (nşr. Mehdî er-Recâî), Kum 1405/1984, s. 337-352; Hür el-Âmilî, *Emelü'l-âmil* (nşr. Ahmed el-Hüseynî), Nefef-Bağdad 1385/1965, II, 325; Meclisî, *Bihârü'l-envâr*, Beyrut 1403/1983, I, 41; Abdullâh Efendî el-İsfahânî, *Riyâzü'l-'ulemâ' ve hi-yâzü'l-fuzalâ'* (nşr. Ahmed el-Hüseynî), Kum 1401, V, 216-217; İbn Usfûr el-Bahrânî, *Lü'lü'etü'l-bahreyn* (nşr. M. Sâdik Âl-i Bahrülulûm), Beyrut 1406/1986, s. 172-173; Hânsârî, *Ravzâtü'l-cennât*, VII, 171-176; Tebrîzî, *Reyhânetü'l-edeb*, IV, 282-283; A'yânü's-Şî'a, X, 134; Âgâ Büzürgi-

Tahrânî, *ez-Zer'â ilâ teşâni'fî's-Şî'a*, Beyrut 1403/1983, I, 17, 396; II, 297, 423; III, 7, 352; IV, 463; Ca'fer Bâkr Âl-i Mahbûbe, *Mâzi'n-Necef ve hâzî-ruhâ*, Beyrut 1406/1986, I, 125-126; Sâlihiyye, *el-Mu'cemü's-şâmil*, V, 128-129; Mazlum Uyar, *Şii Ulemanın Otoritesinin Temelleri*, İstanbul 2004, s. 98-102; *Mu'cemü'taba'kâti'l-mütekellimîn*, Kum 1425/1383, III, 246-248; *Mu'cemü'l-mah-tû'tâti'l-mevcude fî mektebâti İstânbûl ve Ânâ-tûli* (haz. Ali Rıza Karabulut), [baskı yeri ve tarihi yok], III, 1596.

İLİYAS ÜZÜM

SÜYÛT

(bk. ASYÛT).

SÜYÛTÎ

(السيوطي)

Ebû'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfiî (ö. 911/1505)

Tefsir, hadis, fıkıh,
Arap dili ve edebiyatı âlimi.

1 Receb 849'da (3 Ekim 1445) Kahire'de doğdu. Ataları Orta Mısır'daki Asyût'ta yaşadığı için Süyûtî, büyük dedelerinden biri Asyût'a gelmeden önce Bağdat'ın Huda-riye mahallesinde bulunduğu zaman Huda-ri'nin nisbeleriyle anılır. Asyût'a ilk yerleşen büyük dedesi Hümâmüddin bir sûfi olup buradaki kabri halen ziyaretgâhtır. Babası Kemâleddin Ebû Bekir Asyût'ta doğmuş, Kahire'de İbn Hacer el-Askalânî gibi âlimlerin talebesi olmuş, vâizlik yanında Mısır Abbâsî Halifesi Müstekfî-Billâh'ın hususi imamlığını yapmış, bir dönem Kahire kadılığına vekâlet etmiş, şerh, ta'lik ve hâşiyeye türünden eserler yazmıştır. Oğlunun da ilimle uğraşmasını istediğinden İbn Hacer'in derslerine giderken onu da götür-müş, Süyûtî henüz beş yaşlarında imne vefat edeceğinin hissedince oğlunu medresede-ki arkadaşlarına emanet etmiştir. Süyûtî'nin önemli iki hâmisinden biri İbnü'l-Hümâm, diğeri hocası Celâleddin el-Mahallî'dir. Annesinin Türk veya Çerkez asıllı bir câriye olduğu belirtilir. Eşi ve çocukları hakkında bilgi yoktur; sadece oğlu Ziyâeddin Muhammed'i Şümünnî'nin derslerine götürdüğü bilinmektedir.

Tahsil hayatına Kur'an öğrenerek başlayan Süyûtî, Cemmâilî'nin *'Umdetü'l-aşkâm*'ını, Nevevî'nin *Minhâcü't-tâlibîn*'ini, İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'sini ve Beyzâvî'nin *Minhâcü'l-vüşûl*'ünü ezberledi. 864'te (1460) Sâlih b. Ömer el-Bulkinî, Yahyâ b. Muhammed el-Münâvî gibi hocalara ilk üç

kitabı arzetti; iki yıl sonra da Şemseddin es-Sîrâmî'den Arapça okutmak için icâzet aldı. 1460'tan itibaren Şehâbeddin eş-Şâ-rimsâhî'nin ferâiz derslerine katıldıysa da hocasının vefatı üzerine bu dersler yarım kaldı. Şeyhüniyye Hankahî'nin imamı Şemseddin Muhammed b. Mûsâ el-Haneffî'den *Şahîh-i Müslim*'in tamamına yakınına, Kâ-dî İyâz'ın eş-Şifâ' adlı eserini ve önceden ezberlediği İbn Mâlik'in *el-Elfiyye*'sini okudu. Arap dili ve edebiyatına ağırlık verdiği ve Arapça ile ilgili birçok kitap okuduğunu belirttiği bu dönemde en çok faydalandığı hocalarından biri, Şeyhüniyye Kütüphanesi görevlisi Şemseddin Muhammed b. Sa'd b. Halîl el-Merzûbânî el-Haneffî'dir. Süyûtî gençlik döneminde çoğu Arap diline ait bazı kitaplara ve meselelere dair şerh, hâşiyeye vb. eserler yazmış, fakat daha sonra bunları imha etmiştir (Abdülkâdir eş-Şâzelî, s. 67-68). 865 (1461) yılında kendisine büyük hayranlık duyduğu hocası Kâdilkudât Sâlih b. Ömer el-Bulkinî'nin fıkıh derslerine katıldı. Aynı yıl *Şerhu'l-İstî'âze ve'l-besmele ile Şerhu'l-Havkale ve'l-hay'ale* adlı eserlerini kaleme aldı ve hocası Bulkinî her iki eser için birer takriz yazdı. Acemi işi gördüğü bu iki eserini diğer çalışmalarıyla birlikte imha etmemesine gerekçe olarak hocasının hatıyla yazılan takrizleri gösterdi. Bulkinî'den fetva verme ve ders okutma hususunda icâzet aldı (866/1462) ve hocasının da hazır bulunduğu ilk dersini 9 Zilkade 867'de (26 Temmuz 1463) Şeyhu Camii'nde verdi. Bulkinî'nin ölümüne kadar onun derslerine katılmaya devam etti. Süyûtî'nin hocaları arasında Kâdilkudât İzzeddin el-Kinânî, Abdülazîz b. Muhammed el-Mikâtî ve Seyfeddin İbn Kutluboğa da vardır. Fakat onun bu dönemdeki asıl önemli hocaları, on dört yıl boyunca kendisinden her gün yeni bir şey öğrendiğini söylediği ve "ikinci babam" dediği (*Buğyetü'l-vu'ât*, I, 118) Kâfiyeci ile 1463-1467 yılları arasında derslerini takip ettiği Şümünnî'dir. Kâfiyeci'den tefsir, hadis, fıkıh usulü, hadis usulü, Arap edebiyatı gibi alanlarda faydalandı, çeşitli ilimleri okutmak üzere icâzet aldı. Kâfiyeci, kelâmıla ilgili *Envârü's-sa'âde* adlı kitabına şerh yazması konusunda ısrar ettiği halde Süyûtî bu ilme ilgi duymadığı için hocasına olumsuz cevap verdi (Abdülkâdir eş-Şâzelî, s. 76). *Cem'u'l-cevâmi'* ve *Şerhu'l-Elfiyye* gibi eserlerine takrizler yazan Şümünnî'den (*Buğyetü'l-vu'ât*, I, 377; *el-Müncem*, s. 87) hadis, Arap dili ve edebiyatı konularında faydalandı ve hocalarından rivayet ettiği hadislerin fihristini çıkardı. Süyûtî'nin müderris sıfatını kazandığı 867'den (1463) bir yıl